

Arkitektonisk vurdering af Vestre Landsret

Christoffer Harlang, arkitekt maa, ph.d., professor
Christoffer Harlang Architects
Rosenborggade 17
1130 København K
M +45 2612 0001
@ christoffer@harlang.com

Vestre Landsret

Adresse: Asmildklostervej 21, 8800 Viborg
Arkitekt: KPF Arkitekter A/S
Ingeniør: COWI
Bygherre: A. Enggaard A/S
Bestiller: Bygningsstyrelsen
Anvendelse: Retsbygning
Omgang: 9.800 m²
Opførselsår: 2012-14

Bygningen og historien

Vestre Landsret er som institution en af landets allerældste og har sin oprindelse i Viborg Landsting, og Viborg har været retscentrum i mindst 1000 år. Vestre Landsret blev oprettet i 1919, hvor den afløste Landsretten for Nørrejylland. Efter oprettelsen af Vestre Landsret påbegyndtes planlægningen af den bygning, der oprindeligt har udgjort Vestre Landsrets hovedbygning. Bygningen blev opført i 1920 på den centrale Stænderplads i Viborg nær domkirken og er tegnet af arkitekten Kristoffer Varming.

I takt med nye krav til funktioner og faciliteter og på grund af øget aktivitet opstod der med tiden behov for nye og flere retslokaler. Byggeriet af den nye Vestre Landsret påbegyndtes således i 2011.

Bygningen i arkitekturshistorien

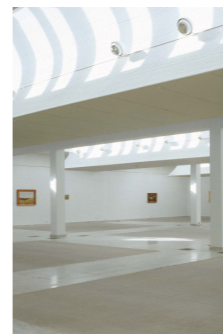
Den nye bygning til Vestre Landsret trækker på motiver fra såvel nordisk og international arkitekturhistorie.

I det ydre giver den nye bygning til Vestre Landsret associationer til Le Corbusiers Maison Dom-ino, hvor betonskiver bæres af minimale, yderligt stillede betonsøjler og dermed tillader en helt fri plan kun brudt af en trappe der for-deler opad.

Henning Larsens hovedbibliotek i Gentofte og Dall og Lindhartsens markante bygning til Aalborg medborgerhus med hovedbibliotek og byrådsal benytter på hver sin vis et grundplanprincip, der minder om den, man finder i den nye bygning til Vestre Landsret: På Gentofte Hovedbibliotek finder man således en central akse gennem biblioteket med foyerrum markeret af hovedindgangen i den ene ende og en læsesal i vinterhaven i den modsatte ende. I spændet herimellem er udlån, serviceskranke etc. placeret. På hver side af foyerrummet er placeret hhv. de publikums- og de driftsmæssige faciliteter. I det ydre markerer vinterhaven sig som et mere ekspresivt rum, åbnet op mod omverdenen og de tilstødende voluminer på hver sin side heraf er mere anonyme og knappe med smalle vinduesbånd og en oppudset, hvidmalet facade.

Den nye bygning til Vestre Landsret har i det ydre med sine organiske kobberklædte facade og sammenstillingen med natursten og beton samt i foyer-rummets maritime detaljer med bl.a. svalegang, gangbroer, træklædninger og kurvede former referencer til den moderne periodes nordiske arkitektur særligt af Vilhelm Lauritzen, Erik Gunnar Asplund og Alvar Aalto: Vilhelm Lauritzens lufthavnsterminal i Kastrup fra 1939 med det bølgende loft, der svæver over den stramme gulvflade; svalegangen med det elegant afrundede hjørner og det lette værn med mørke håndlister. Nordjyllands Kunstmuseum af Alvar og Elissa Aalto sammen med den danske arkitekt Jean-Jacques Barué fra 1972 med sine naturstensklædte, knappe facader op mod de hvidpudsede organiske formede bygningsvoluminer. Erik Gunnar Asplunds tilbygning til Göteborgs Rådhus fra 1937 med træklædt interiør i den centrale foyer med naturstengulv; frie trapper; svalegange og gangbroer.

Den nye bygning til Vestre Landsret indskrives sig på fornem vis i denne arkitekturhistorie. Bygningen trækker således på den nordiske modernismes på en gang sanselige og arkitektonisk stramme elementer, kompositioner og materia-leholdning. Samtidig er det lykkedes, at skabe et stærkt, selvstændigt arkitekto-nisk værk med sin egen identitet og vilje.

1.

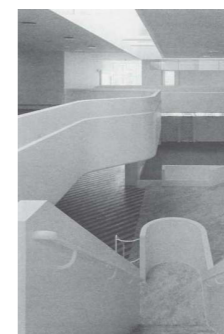
2.

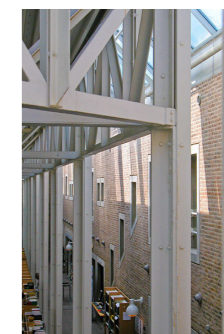
3.

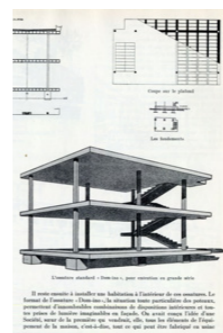
4.

5.

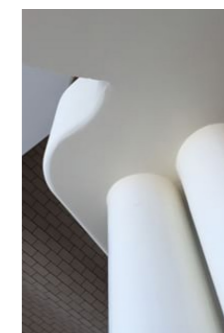
6.

7.

8.

9.

Arkitekturhistorie

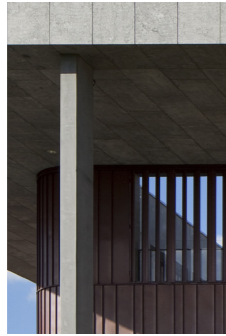
1. Nordjyllands Kunstmuseum, 2. Nordjyllands Kunstmuseum, 3. Göteborg Rådhus, 4. Kbh. Lufthavn, Terminal 39, 5. Gentofte Hovedbibliotek, 6. Aalborg Medborgerhus, 7. Maison dom-ino, 8. Göteborg Rådhus, 9. Kbh. Lufthavn, Terminal 39

Bygningen, byen og landskabet

Vestre Landsret nye retsbygning er placeret på en bakketop øst for Nørresø. Opførelsen af den nye retsbygning for Vestre Landsret er endnu en markering af Viborg som retscentrum. Bygningen ligger på en bakketop i udkanten af Viborg, øst for Sønderød Sø som nabo til Hedeselskabets hovedsæde, Retten i Viborg og Asmildskloster Landbrugsskole.

Relationen til den centrale Viborg og domkirken er nu ikke længere det fysiske naboskab, men snarere det mentale naboskab som bygningsfysiske og samfundsstrukturelle orienteringsmarkører for viborgensere og andre. Den nye retsbygning på bakketoppen overser Viborg by, Viborg Søerne og oplandet og er samtidig i sigtelinje med den gamle domkirke.

Placeringen af bygningen på bakketoppen i det gamle morænelandskab er på en og samme tid en gevinst for Vestre Landsrets nye retsbygning, der har fået en meget fornem grund i Viborg, og en gevinst for byen og det omkringliggende område, der har fået en karakterfuld bygning, der lægger sig i den visuelle og historiske sigtelinje fra det historiske Viborg med domkirken og gymnasiet over Viborg Søerne og morænelandskabet.

1.

2.

3.

4.

5.

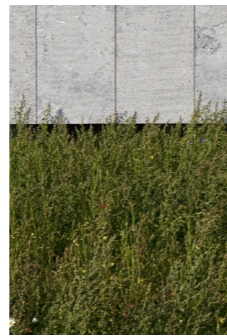
6.

7.

8.

9.

Bygning og landskab

1. Transparens, 2. Kant, 3. Refleksion, 4. Skiver, 5. Takt, 6. Hjørne, 7. Plint, 8. Udspændt, 9. Sokkel

Bygningen og arkitekturen

Ydre

Bygningen til den nye Vestre Landsret knejser stolt på bakketoppen – en af Viborgs bedst beliggende byggegrunde – med udsigt over byen og over Viborgs opland.

Bygningen er i det udvendige enkel og klar i sin organisering af voluminer, skiver og pilotis – materialer, møder og åbninger.

Bygningen fremstår i det udvendige som sammensat af tre voluminer placeret på en stor, fælles sokkel og overdækket af en gennemgående tagskive – dog med en opskudt etage i den nordvendte del af bygningen. Bygningen tegnes af en skarp, ydre afgrænsning, hvor enten facadeflader eller søjler afgrænser bygningens geometri og understøtter taget.

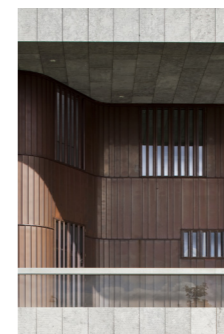
Den nordligste bygningsvolumen er en skarpt skåret, rektangulær bygningsklump klædt med lysegrå naturstensfliser, facadefladerne ligger her i niveau med sokkelbase og tagskive. Det derpå følgende volumen er kobberklædt, med afrundede hjørner og er en smule tilbagetrukket fra sokkelbasens og tagskivens niveau. Det sydligste bygningsvolumen er ligeledes kobberklædt. Dette volumen er en organisk formet bygningskrop, der folder sig som en fleksibel skærm i det rum, der udspændes mellem sokkelbase og tagskive. Skærmen strækker sig nogle steder langt ind fra sokkelbasens og tagskivens niveau og andre steder længere ud. Taget i denne sydligste del bæres af en række lysegrå naturstensfliseklædte pilotis.

De tre voluminer sammenkobles af tilbagetrukne, glatte facader i glas og lysegråt plademateriale, der danner klimaskærm ind mod de indre mellemrum mellem voluminerne.

Hierarkiet mellem de tre sammensatte bygningsdele er klart: Den rektangulære, nordvendte bygningskrop danner en art anonym bagside for bygningen – og indeholder da også retsbygningens daglige driftsfunktioner – med smalle, underspillede vinduesbånd og en formmæssig knaphed som bygningsvolumen. Den midterste, kobberklædte bygningskrop markerer overgangen til de publikumsåbne områder i og omkring foyerrummet. Det organiske, kobberklædte, sydvendte bygningsvolumen orienterer sig mod byen og er det inviterende og mere karakterdannende element i bygningen. Den organiske bygningskrop er tilbagetrukket fra bygningens kant mod landskabet og himlen og danner tillige bagtæppe for den publikumsåbne terrasse med udsigt over Viborg.

1.

2.

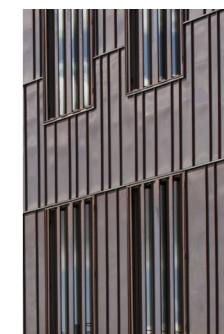
3.

4.

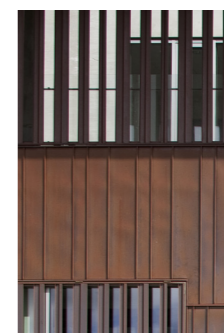
5.

6.

7.

8.

9.

Facader

1. Kant, 2. Skærm, 3. Søjle, 4. Niche, 5. Foldning, 6. Foring, 7. Lukket, 8. Transparens, 9. Plint

Bygningen og arkitekturen

Indre

I det indre er bygningen struktureret efter program- og funktionsmæssige behov, der netop har foranlediget denne tredeling af bygningskomplekset. Principperne i domstolsreformen fordrer således en ydre, en indre og en lukket zone, der skal understøtte personalets sikkerhed og retssikkerheden for såvel vidner som arresteranter.

Man ankommer til den nye Vestre Landsret ved hovedindgangen mod øst. Ankomstarealet markeres af en forplads, hvortil man ankommer enten gående eller kørende ad rampen fra Asmildklostervej eller fra den tilknyttede parkeringsplads. Fra forpladsen ledes man ind i foyerrummet, som ligger bag det tilbagetrukne glasparti mellem de to kobberklædte bygningsvoluminer.

Foyerrummet rejser sig som et generøst imødekommende, dobbelthøjt rum i bygningens fulde højde og dybde. I det indre er vægfladerne i foyerrummet beklædt med massive egetræslister og gulvet dækket med dybgrå naturstensfliser. Højre væg, når man ankommer til foyerrummet, udgør vægfladen ind mod det store organisk formede bygningsvolumen, der ude fra fremstår som en skærm klædt i kobber. Også i det indre bugter væggen sig som en foldeskærm, men kobberklædningen er klædt i egetræslister. Vægfladen til venstre, når man ankommer til foyerrummet, løber lige hele vejen gennem rummet og danner således en spændstig, udstrakt bagvæg for de rumlige og figurative motiver, som 'skærmvæggen' overfor etablerer. Denne lange udstrakte væg opbrydes på midten af en svalegang, hvortil to ligeløbstrapper leder op fra foyeren. I førstesalsniveau løber på tværs af foyerrummet desuden en gangbro. Svalegangen har et spinkelt værn og har elegante, buede afslutninger i enderne mod hhv. øst og vest og ind mod gangbroen.

Det organisk formede volumen indeholder tre store retssale, hvoraf de to er beregnet til nævningesager. I forbindelse hertil er der indrettet et område til nævninge i en indskudt etage over retssalene. Her er etableret udendørs lysgårde, der trækker lys ned til nævningeområdet og tillige giver nævninge adgang til at trække frisk luft i uforstyrrede omgivelser. I det ydre anes disse afskærmede gårdhaver i førstesalsniveau gennem lameller i kobberdækningen, hvilket giver et fint, flimrende spil i bygningens ellers mere massive ydre fremtoning. I den modsatte side af foyeren er de øvrige ti retssale placeret.

Den modsatte ende af bygningen, der i det ydre fremstår som en skarpt skåret bygningsklump klædt i grå natursten, fungerer som arbejdsplads for rettens ansatte. Her er således placeret kontorer, kantine, bibliotek og mødelokaler. Endvidere har hver dommer samt landsretspræsidenten et kontor her.

Mellem bygningsvoluminet med de ti retssale og det rektangulære bygningskrop med driftsfunktioner er en atriumgård, der henter dagslys ned i bygningen fra store ovenlys og atriet samler desuden fællesfunktionerne i denne del af bygningen.

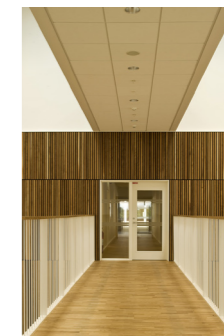
Hierarkiet i bygningens zoner kommer fint til udtryk i den arkitektoniske bearbejdning og plandisponering: Den ekspressive, bølgede skærm med terrassen og byen, der ligeledes danner væg i foyerrummet for besøgende i retsbygningen; Zonen i den nordvendte, rektangulære bygningskrop med driftsfunktioner, kontorer etc. samt overgangen mellem disse i midtervoluminet. Herimellem de store dobbelthøje gennemgående rum med store lysindtag i facader og tag.

1.

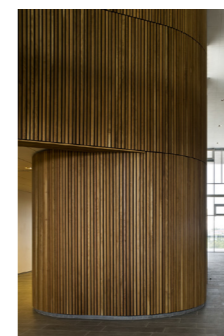
2.

3.

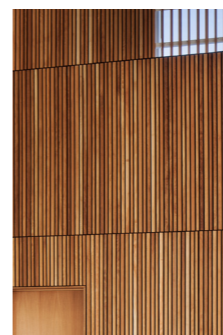
4.

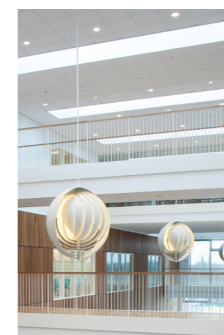
5.

6.

7.

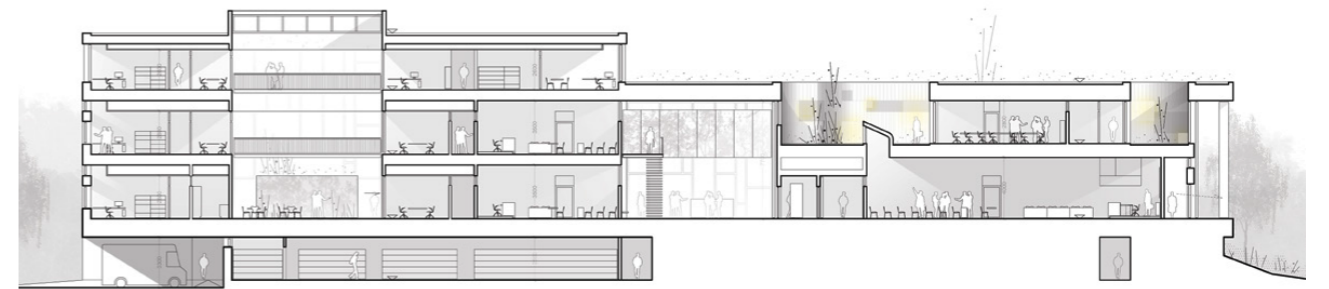
8.

9.

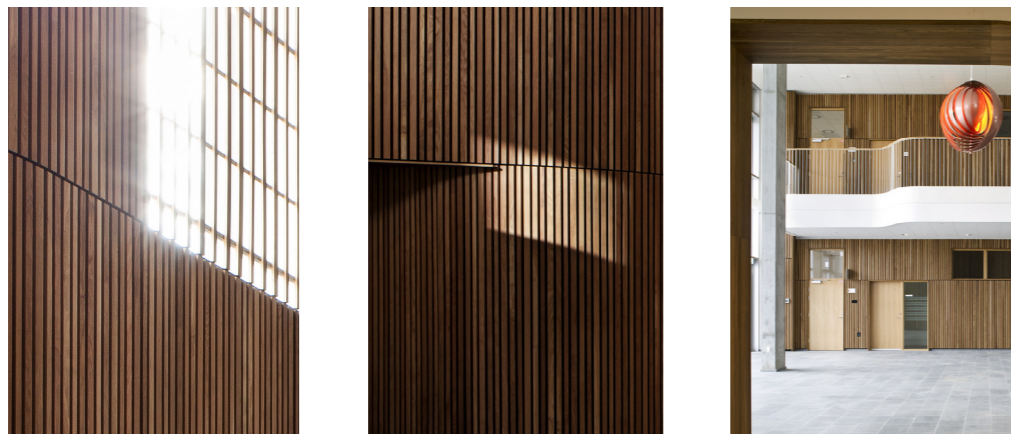
Interiør

1. Atrium, 2. Svalegang, 3. Gangbro, 4. Forløb, 5. Niche 6. Foyer, 7. Stodlighed, 8. Transparens, 9. Glød

---

Interior
Modsatte side: Atrium. Denne side: Længdesnit

Bygningen, rum, stof og lys

Bygningen er opført som et tungt byggeri med konstruktioner i beton og som sandwichelementer. Yderfacader er beklædt med to typer materialer: Alle organiske formede vægflader er beklædt med kobberplader, som endnu fremstår mørke og ensartede i farven. Disse vil på sigt forhåbentligt patinere hhv. gyl-dent, irgrønt og mørkt afhængigt af eksponering for slid og vejrlig.

Bygningens 'sokkel', den store tagskives kanter samt det rektangulære bygningsvolumen længst mod nord er beklædt med lysegrå, matte naturstensfliser. Belægningen på ankomstpladsen samt det centrale foyerrum i forlængelse heraf er ligeledes udført i lysegrå naturstensfliser i store, rektangulære formater.

Disse to gennemgående materialer i det udvendige understøtter netop den nye bygning til Vestre Landsret rolle som beskyttende autoritet: Værdig og venlig. Robust og imødekommende. Alvorlig og involverende.

Den grå naturstensflisebelægning på forpladsen trækker sig ind i foyerrummet og danner gulvflade i hele bygningens dybde. Vægfladerne i foyerrummet er beklædt med trælistor i massiv eg med en åben afstand imellem sig. På de bugtende vægge ind mod de tre store retssale kommer trælisternes egenskaber særligt til sin ret: når beklædningen elegant følger kurver, eller når afstanden mellem listerne øges – i partiet mod den indskudte etage over retssalene ud mod de indre gårdhaver – for at tillade et flimrende lys at sive ned i foyerrummet. I retssale mv. er lagt egegulve, og her er desuden mere anonyme hvide vægge og hvide akustiklofter. Specialfremstillede Verner Panton-lamper i kobber er ophængt i foyeren og hvide i øvrige rum.

De gennemgående egetræslistor i foyerrummet skaber en varm og imødekommende atmosfære, som sammen med rummets storladne karakter og andre elementer som svalegang, trapper, fritstående søjler og naturstensgulvfliser samtidig understreger, bygningens autoritet og formelle status.

Der er arbejdet bevidst og præcist med dagslysindtaget i bygningen. Gårdhaver i forbindelse med den indskudte etage over de tre store retssale, ovenlys og store sidelys i såvel foyer som atrium sikrer dagslys langt ind i bygningen og tillader samtidigt spændende blik på tværs af rum.

Sammenfatning

Den nye bygning til Vestre Landsret er en fornem repræsentant for ny dansk arkitektur, der indskriver sig i tung arkitektonisk kulturarv, og som samtidig fremstår som et selvstændigt værk med en stærk identitet og vilje. Bygningen griber de funktionsmæssige, sikkerhedsmæssige og logistiske krav programmet stiller, og bruger disse bespænd som et afsæt for en fin arkitektonisk løsning.

Byen har med bakketoppen i morænelandskabet ved Viborg stillet en smuk og attraktiv byggegrund til rådighed. Denne generøsitet svarer bygningen på ved at tilbyde Viborg og området omkring en markant, elegant og indfølt bygning, der ikke blot visuelt, men også symbolsk indskriver sig i den bymæssige og historiske kontekst om Viborg som bl.a. gammelt retscenter og bispedømme.

Navnet Viborg kommer af det olddanske ord Vi, der betyder helligdom og navnet henviser desuden til byens beliggenhed højt i terrænet. Viborg betyder således 'det hellige sted på bakken'.

Med den nye bygning til Vestre Landsret har Viborg nu ikke blot et helligt sted på bakken, men også et arkitektonisk fornemt byggeri, der inkarnerer værdifulde elementer fra vor tid.

